

7. ביטול מין במינו

1. חולין צז. "אמר רבא אמור רבנן" עד צז: "הנהו אטמהתא"

דאמר רבא: אמור רבנן: בטעמא, ואמור רבנן: בקפילא ואמור רבנן: בששים; הלכך: מין בשאינו מינו דהיתרא - בטעמא, דאיסורא - בקפילא, ומין במינו דליכא למיקם אטעמא, אי נמי מין בשאינו מינו דאיסורא דליכא קפילא - בששים

2. מנחות כב. "תנן התם דם שנתערב" עד כב: "תנן רבי יהודה אומר"

תנן התם: דם שנתערב במים, אם יש בו מראית דם - כשר, נתערב בין - רואין אותו כאילו הוא מים, נתערב בדם בהמה או בדם חיה - רואין אותו כאילו הוא מים; רבי יהודה אומר: אין דם מבטל דם. א"ר יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו, ולקח מדם הפר ומדם השעיר - הדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדמו של שעיר, רבנן סברי: מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה, ורבי יהודה סבר: מכאן למין במינו שאינו בטל. רבנן סברי: מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה. ודלמא משום דמין במינו הוא! אי אשמעינן מין במינו ולא אשמעינן עולין - כדקא אמרת, השתא דאשמעינן עולין, משום דעולין. ודלמא עד דאיכא מין במינו ועולין! קשיא. ור' יהודה סבר: מכאן למין במינו שאינו בטל. ודלמא משום דעולין הוא! אי אשמעינן עולין מין בשאינו מינו - כדקא אמרת, השתא דאשמעינן מין במינו, משום דמין במינו הוא. ודילמא עד דאיכא מין במינו ועולין! קשיא

3. ר"ן נדרים נב. ד"ה וקשיא להו "דחזינא לרבנן ולר' יהודה" עד "ומשום הכי אמרינן בדבר שיש לו מתירין"

דחזינא לרבנן ולר' יהודה דאיפלגו במין במינו אי בטיל או לא ואמרינן בפ' הקומץ רבה (מנחות כב) דשניהם מקרא א' דרשו דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר שאע"פ שדמו של פר מרובה קרי ליה דם השעיר אלמא לא בטיל וקסבר ר' יהודה דהיינו טעמא משום דמין במינו לא בטיל לפי שכל דבר שהוא דומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו ומשום הכי סבירא ליה לר' יהודה בכולהו איסורי דמין במינו לא בטיל ורבנן לא משמע להו הכי דמכל מקום מין במינו דאיסור והיתר אין דומין זה לזה כיון דחד אסור וחד שרי שאין ראוי לילך אחר דמיון בעצם אלא אחר חילוקן באיסור והיתר אלא היינו טעמא דדם הפר אינו מבטל דם השעיר משום דכיון דשניהן עולין כלומר שכשרים לזריקה אין מבטלין זה את זה דכי היכי דר' יהודה אזיל אחר דמיון העצם אזלו רבנן אחר דמיון ההיתר ולפיכך כל שחלוקין באיסור והיתר אפי' מין במינו בטיל דהוה ליה כמין בשאינו מינו

4. עבודה זרה עג: "רב ושמואל דאמרי תרוייהו" עד "בשלמא יין נסך"

רב ושמואל דאמרי תרוייהו: כל איסורין שבתורה, במינן - במשהו, שלא במינן - בנותן טעם; זה הכלל לאתויי מאי? לאתויי כל איסורין שבתורה. ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו: כל איסורין שבתורה, בין במינן בין שלא במינן - בנותן טעם, חוץ מטבל ויין נסך, במינן - במשהו, ושלא במינן - בנותן טעם וזה הכלל - לאתויי טבל. תניא כוותיה דרב ושמואל, תניא כוותיה דרבי יוחנן ור"ל. תניא כוותיה דרב ושמואל: כל איסורין שבתורה, במינן - במשהו, שלא במינן - בנותן טעם. תניא כוותיה דר' יוחנן ור"ל: כל איסורין שבתורה, בין במינן בין שלא במינן - בנותן טעם, חוץ מטבל ויין נסך, במינן - במשהו, שלא במינן - בנותן טעם

5. עבודה זרה סו. "חמרא עתיקא בענבי" עד "תנן יין נסך", "חלא דתמרא" עד "אמר אביי מנא אמינא"

חמרא עתיקא בענבי - דברי הכל בנותן טעם; חמרא חדתא בענבי - אביי אמר: במשהו, ורבא אמר: בנותן טעם. אביי אמר במשהו, בתר טעמא אזלינן, אידי ואידי חד טעמא הוא, דהוה ליה מין במינו, ומין במינו במשהו; ורבא אמר בנותן טעם, בתר שמא אזלינן, והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד, וה"ל מין בשאינו מינו, ומין בשאינו מינו בנ"ט.

חלא דחמרא וחלא דשיכרא, וחמירא דחיטי וחמירא דשערי - אביי אמר: בנותן טעם, בתר טעמא אזלינן, והאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד, והוה ליה מין בשאינו מינו, ומין בשאינו מינו בנותן טעם; ורבא אמר: במשהו, בתר שמא אזלינן, והאי חלא מיקרי והאי חלא מיקרי, והאי חמירא מיקרי והאי חמירא מיקרי, וה"ל מין במינו, וכל מין במינו במשהו

6. פסחים ל. "אמר רבא הלכתא" עד "שלא בזמנו"

אמר רבא: הלכתא, חמץ בזמנו, בין במינו בין שלא במינו - אסור במשהו, כרב

7. תוס' חולין צז. ד"ה אמר רבא מתחילת דבריהם עד "כדמשמע בפרק בתרא דמגילה", "וההיא בחמרא לאו חלא" עד "וכשהיו מוצאין חטה", "ואפילו גרס במשהו" עד "ועוד דבספרים ישנים"

אמר רבא כו' ואמור רבנן בס' - לקמן בפ' כל הבשר (דף) פסק הקונטרס כרבי יהודה דמין במינו לא בטיל מדקם ליה רבי בשיטתיה דקאמר נראין דברי רבי יהודה ורב ושמואל נמי דאמרי תרוייהו כל איסורים שבתורה במינו במשהו ותניא כוותיהו במסכת עבודה זרה בפרק בתרא (דף עג.) ואף על גב דאיפליגו עלייהו רבי יוחנן ור"ל התם ותניא נמי כוותיהו שמעינן נמי לאביי ורבא דבתראי הוה דקמו כרב ושמואל דאיתמר חלא לגו חמרא כו' במסכת עבודה זרה פרק בתרא (דף סו.) ובמסכת פסחים (דף ל.) נמי פסיק רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו במשהו כרב וטעמא דרב מפרש התם דרב לטעמיה דאמר כל איסורין שבתורה במינו במשהו ושלא במינו גזר רב אטו במינו בחמץ משום דלא בדילי אינשי מיניה ואתו לזלולי ביה עד כאן לשון הקונטרס ור"ת אומר דכל זה אינו ראיה דאין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי ולא כרב ושמואל דהלכה כרבי יוחנן לגבי רב כדאמר בריש ביצה (דף ד:) וגבי שמואל כדאמר במי שהוציא אוהו (ערובין מז:): ורבי יהושע בן לוי נמי אית ליה לקמן (צח.) בשמעתין דמין במינו נמי בטיל דיליף מזרוע בשלה דהוי מין במינו ורבי יהושע בן לוי בר סמכא הוא והלכה כמותו בכל מקום ואפילו לגבי ר' יוחנן

וההיא דחמרא לגו חלא וחמרא חדתא בעינבי אומר ר"ת דאיכא לאוקומי בטבל ויין נסך דמודי בהו רבי יוחנן כדאמרינן במסכת עבודה זרה (דף עג:): תדע דהא רבא גופיה אית ליה הכא דמין במינו דליכא למיקם אטעמיה בס' ורבינו אפרים היה דוחה דהכא איירי בחמרא חדתא בעינבי וקרי ליה מין במינו לפי שטעמם שוה ויש להם דין מין בשאינו מינו דהא רבא אזיל בפרק בתרא דמסכת ע"ז בתר שמא ואין נראה לומר כן דכיון דאזיל בתר שמא לא היה קורא אותו מין במינו ובהקומץ רבה (מנחות כג.) נמי קאמר רבא קסבר רבי יהודה כל מין ומינו ודבר אחר כו' מכלל דרבא גופיה לא סבירא ליה הכי ובפרק כל שעה (פסחים דף ל.) דאמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו במשהו כרב לא גרס ר"ת במשהו כרב וכן משמע בה"ג שלא היה כתוב בספרים כרב שכתב שם מדלא יהיב רבא שיעורא למילתיה ש"מ דאסור במשהו כרב ועל פי ה"ג מוגה בספרים אלא גרסינן אסור פי' בנותן טעם כרבי יוחנן דהתם ושם מפורש אמאי לא פסיק בהדיא כר' יוחנן וכן פסק בשאלתות דרב אחאי דרבא כרבי יוחנן ומ"מ לא היה ר"ת פוסק הלכה למעשה לחמץ בפסח

ואפי' גרס במשהו כרב דילמא שאני חמץ דחמיר טפי דעובר בבל יראה ולא בדילי מיניה ואף על גב דקא מפרש התם טעמא דקאמר רב לטעמיה כו' רבא פסיק כרב ולא מטעמיה וטעמיה דרב משום דסבר בעלמא דמין במינו במשהו וגזרינן בפסח שלא במינו אטו מינו אבל לרבא אף על גב דבכל איסורין הוי בנותן טעם אפי' במינו מחמיר לאסור בפסח במשהו אפי' שלא במינו

8. שלחן ערוך ורמ"א יו"ד צח:ב מתחילת דבריהם עד "ואם נתערב במינו ובשאינו מינו"

אם נתערב מין במינו ונשפך, בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו, אם נודע שהיה רובו היתר, מותר. ואם לא נודע שהיה רובו היתר, אסור. הגה: ולענין מין במינו אזלינן בתר שמא, אם הוא שוה הוי מין במינו. אבל לא אזלינן בתר טעמא אם הוא שוה או לא (ב"י בשם האגור וכן הוא בהגהות ש"ד סי' ל"ט). אבל אם נתערב בשאינו מינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו, אפי' נודע שהיה רובו היתר, אסור

9. ש"ך יו"ד צח סעיף קטן ו מתחילת דבריו עד "וכן הוא להדיא בתוספות", "ואע"ג דהאגור" עד "או אפשר שס"ל דנ"מ לענין יבש ביבש"

אם נתערב מין במינו - הטעם כתב ר"ת וכל הפוסקים העומדים בשיטתו דק"ל טעם כעיקר אסור מדאורייתא במין בשאינו מינו דכיון שנותן האיסור טעם בהיתר נהפך ההיתר להיות כולו איסור ואסור כולו מדאורייתא אבל מין במינו כיון שאינו נותן בו טעם בטל מה"ת ברוב כדכתיב אחרי רבים להטות אלא שחכמים הצריכוהו ס' והלכך כיון שנודע שהיה רובו היתר ולא נסתפק אלא אם יש שם ס' או לאו ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא משא"כ כשלא נודע שהיה רובו היתר דה"ל ספק דאורייתא ואסור אבל מין בשאינו מינו כיון דאסור מה"ת עד ס' כיון שנ"ט אפי' נודע שהיה רובו היתר ולא נודע שהיה ס' ה"ל ספיקא דאורייתא דאסור ובהיות כן תמהני על מ"ש הרב ולענין מין במינו אזלי' בתר שמא כו' דדעתו אם הוא שוה בשמא אף על גב דלא שוה בטעמא ה"ל מין במינו ואסור מדרבנן ואם אינו שוה בשמא אף על גב דשוה בטעמא ה"ל מבשא"מ ואסור מה"ת וכ"נ מדברי מהרש"ל באו"ש ובספרו פג"ה ס"ס ל"ב והרי מבואר בכל הפוסקים דלהכי מבשא"מ אסור מה"ת עד ששים כיון דנ"ט ולהכי מין במינו דאינו נ"ט בטל מן התורה ברוב כדאזלינן בכל דוכתי בתר רובא וא"כ נהפוך הוא דהכל אזלינן בתר טעמא דאם אינו שוה בטעמא אף על גב דשוה בשמא מ"מ כיון דנ"ט בהיתר ונהפך ההיתר להיות כולו איסור אסור מן התורה עד ששים והלכך בנשפך אזלינן לחומרא ואם שוה בטעמא אף על גב דלא שוה בשמא מ"מ כיון דלא יהיב טעמא בטיל מן התורה וכדאזלינן בכל דוכתי בתר רובא כדכתיב אחרי רבים להטות והלכך בנשפך אזלינן לקולא ואף על גב דקי"ל כרבא פרק בתרא דעבודת כוכבים ס"ו גבי חמרא חדתא דאזלי' בתר שמא ולא בתר טעמא לענין מין במינו היינו דוקא לענין יי"נ וטבל שאוסרים במשהו מין במינו וכן לענין תרומה וערלה ששיעורן למעלה מששים במינו והלכך אם הוא שוה בשמא אף על גב דלא שוה בטעמא ה"ל מין במינו ואסור במשהו או בק"א ור"א ואם אינו שוה בשמא אף על גב דשוה בטעמא אסור בנ"ט וכן לר' יודא דאמר בכל האיסורין מין במינו במשהו והלכך בכה"ג תו ליכא משום טעם כעיקר או אחרי רבים להטות

ואף על גב דהאגור ושאר קצת אחרונים כתבו ג"כ בשם א"ז הך דרבא דאזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא אפשר שכתבו כן לרש"י וסייעתו שפסקו כר"י דמין במינו לא בטיל וכן משמע לכאורה באגור ע"ש אי נמי נ"מ לענין יי"נ כדלקמן סימן קל"ד וכן לענין שאר תקרובת עבודת כוכבים ומשמשיהן דאסור במשהו במינן א"נ לענין דבר שיש לו מתירין דלא בטיל במינו דאזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא וכמ"ש לקמן סימן ק"ב ס"ק ג'